

*Riikka
Sandberg*
Orja

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Kiitos Otavan Kirjasäätii

Copyright © Riikka Sandberg ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

ISBN 978-951-1-44546-3

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

sinulle, Reetta,
vaikket ole enää täällä

Airojen päät punertavat, veri on tarttunut puun pintaan.

En tiedä, kauanko soudin. Kädet eivät olleet irrota kun pysähdyin, ja sormet värisevät edelleen. En saa koukattua edes nuuskaa huulen alta.

Hetken ylläni liisi merikotka, mutta se taisi jo suunnata muualle. Ehkä sillä on pesä vuoristossa. En näe täältä sinne, on vain punainen, oranssi ja keltainen taivas, mutta minua lohduttaa ajatus, että jossain tuolla se on, vuoristo ja ikivanha jäätikkö, meidän paikkamme.

En voi palata takaisin, mutta en jaksa jatkaa. Makaan tässä hetken. Pesen airot, kun pääsen maihin, ei niitä tuolla tavalla voi jättää.

On ihmeellisen hiljaista, ei kuulu muuta kuin meren läike vasten venettä. Se rauhoittaa, olo on oikeastaan juuri nyt aika kevyt. En tunne jalkoja enkä selkää. Otsakin katoaa, posket, matka korvasta leukaan.

Tiedätkö, olen tänään miettinyt, miksi olin niin altis. Ehkä hän muistutti jotakuta. Tai sitten halusin nähdä, mil-laista on hänen lähellään, kun kukaan muu ei näe. Se oli huomaamaton päähänpisto, kuin siveltimestä olisi pudonnut maalipisara kirkkaaseen veteen. Alkuun se laajeni vedessä kauniisti kuin savu, kieppui ja kaarteli, mutta ei mennyt kauaa, kun alkoi olla ahdasta - liikaa häntä, ajatuksia vain hänestä, pimeää vettä.

lauantai

Sateen jälkeen tuoksui suolanraikas vuono, pisarat kiilsivät lautan teräspinoilla. Tuulesta ei ollut jäljellä mitään, meren värissä viileä kesä. Lautan alla kolea vesi kuitenkin rikkoontui ja pyörähti karkuun. Lokit pysyttelivät lautan mukana ja syöksyivät kohti kaloja, jotka hyöriä vesi nosti pintaan.

Suuntasin matkustamon ovelle. Lautan kaiteeseen nojaili kaksi miestä, jotka olivat kaiken perusteella nokikolareita, nuohoojia. Mustat lätsät, mustat vaatteet. Käärityjen hihojen alta paljastui nokinen iho ja tarkka raja siinä, mihin asti kädet oli pesty. Toisen hartiat olivat korkealla kuin massiivipuisen kaapin kulmat, toinen oli pelkkä piironki.

Miehet olivat naukkailleet jo aamuvarhaisella rannassa ja katselleet jokaisen lauttaan nousseen naisen, myös kaikki minun ikäiseni, yli viisikymppiset. Jättäydyin silloin miesten taakse ja hidastin, mutta nyt ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin kävellä ohi.

Toinen miehistä, lyhyempi, kääntyi ja haki katsettani. Hän karisteli kurkkuaan, nielu rohisi. Pidin pääni suorassa ja yritin olla näkemättä hänen likaisia hampaitaan, keskittyä lähestyvään oveen.

– Eiks vaan, että pitää käydä vieraissa niin kauan, että alkaa omaki eukko tuntua vieraalta! mies kajautti.

Vedin painavan oven kiinni, sanat katkesivat ja ropisivat kynnykselle.

Matkustamossa oli vastassa hiljaista huminaa ja ilma, joka oli lämmennyt paikallaan koko pitkän matkan. Laskeuduin portaat vaistonvaraisesti kumarassa, vaikka matkustamon katto ei ollut matalalla.

Matkustamon toiselta laidalta näki ulos: pieniä ikkunoita peräkkäin, niissä pienet verhot. Istuimia oli rinnakkain aina kaksi, molemmin puolin, suurin osa tyhjillään. Laivalla oli saanut valkoviiniä ja pähkinöitä ja penkit olivat olleet virtaviivaisia, mutta nyt alla oli lauttavanhus. Istuimissa oli tunkkaiset sävyt, enkä osannut päättää, kummat kuvottivat enemmän – vaaleat vai tummat läikät.

Ohitin kaksi nuorta, jotka olivat levittäytyneet molemmin puolin käytävää. Kaikkea lojui miten sattui: Farkkutakkeja, kenkiä. Puoliksi syötyjä eväitä ja pelikortteja. Kapeita käsiä ja veltoja jalkoja. Jatkoin eteenpäin ja kokeilin vaistonvaraisesti takkini taskuja. Ne olivat napakasti kiinni, kaikki oli kompaktisti tallessa.

Runaria ei näkynyt, mutta istahdin silti omalle paikalleni, käytävän puolelle. Laskin kaulallani roikkuneet kiikarit ikkunapaikalle. Lattialla loikoili iso, puhdas noutaja. Koiran lähellä istui mies, jolla oli siisti kauluspaita. Hän otti esiin kalenterin, kannessa oli hopealla vuosi 1976, ja veti yli tulevan viikon menot. Kun hän raapi niskaansa, paita oli kainalosta hiessä.

Kurotin ikkunalle ja siirsin verhoa syrjään. Leijuimme aivan vedenpinnassa. Aallot osuivat kauempana rujoon kallioon. Ne läpsäyttivät sitä yksi kerrallaan ja laimenivat meriveteen.

Ylempänä kallionrinteet jyrkistyivät ikivanhoiksi vuoriksi. Kaukaisten vuorten muotoja vuorasi puiden massa, kuusien ja koivujen kansa, valtava katsomo, jossa jokainen seisoi ryhdikkäästi ja näki vaivatta edessä olevan yli. Korkeammalla puut harventuivat, kuoriutuivat ja loppuivat karuun soraan. Huipuilla makasi lunta, joka oli päättänyt jäädä kesäksi.

Käytävän toisella puolella istui minua vanhempi nainen. Katseemme kohtasivat. Nainen hymyili, minä nostin suupieliäni.

– Jättekö tekin seuraavalla pois? nainen aloitti ja nosti käsilaukustaan pienen pussukan syliinsä.

– En, Ørjalla vasta, reagoin ja jouduin rykimään. Ääneni sävy ei ehtinyt kunnolla mukaan. En ollut puhunut mitään kenellekään moneen tuntiin.

– *Joss!* Oletteko aiemmin käynyt täälläpäin?

– En ole, tämä on ensimmäinen kerta, sanoin pehmeämmin ja avasin hieman takkia. Annoin pääni painautua vasten selkänojaa. – Lähdettiin mieheni kanssa matkaan jo alkuvuikosta etelästä, Bergenistä. Ollaan kiertämässä pohjoisen rannikkoa pitkin.

Kerroin, että pystyttäisimme pohjoisen syrjäisille saarille aina yhdeksi päiväksi elokuvateatterin.

– *Jada*, aivan! Minä tästä luinkin, lehdessä oli. Hienoa, että joku viitsii, upea juttu, naisen ilme kirkastui. – Teistä oli lehdessä oikein hyvä yhteiskuva, hyvännäköinen pari. Oletteko tekin taiteilija?

Naisen kulmat olivat koholla Runarin tunnistamisesta.

– En. Pyöritän kaupungissa elokuvateatteria. Ja menee siellä näytelmiäkin.

Nainen otti pussukasta ohuen kamman ja pienen käsipeilin. Se napsahti auki. Hän kohotti peiliä ja siisti kammalla pehmeitä, valkoisia hiuksiaan. Joka vedolla hänen kätensä verisuonet kohoilivat kuin niistä olisi muodostumassa kirjaimia.

– Jos teillä on Ørjalla hieman luppoaikaa, käykää jäätikön juurella, *vennen min*. Se on hieno jäätikkö se Vanha rouva, *den Gamle damen*. Pitkät, paksut jäälonkerot valuvat eri puolille vuoristoa, yksi menee mereenkin, liukenee sinne. Ei ole tästä maailmasta niin komeanväriäinen vesi, nainen sanoi, pysäytti kamman liikkeen ja nojautui minua kohti. Hän madalsi ääntään:

– Heitin sinne neljäkymmentä vuotta sitten sormuksen. *Plups* vaan kuules, nainen sanoi, heilautti ilmassa kampa, ja luokseni leijui ruusuisen palasaippuan tuoksu.

Jähmetyin. Mummuni oli tuoksunut tismalleen samalta.

Mummu oli pitänyt vaatekaapissaan palasaippuaa, jonka tuoksu oli tarttunut neuleisiin. Olin säilyttänyt hänen punaisen lempineuleensa, painanut siihen hautajaisten jälkeen nenäni. Nyt olin saman, lempeän tuoksun keskellä enkä uskaltanut hievahtaa. Pienikin liike olisi hajottanut sen, mitä ilmassa liikkui: välähdyksiä ja kaikuja unohtuneista hetkistä, kun mummu käärii paitansa hihat, himmentää salin valot ja käynnistää elokuvateatterin suuren projektorin.

Matkustamon kaiuttimesta levisi mikrofonin ujellus, kömpelön käden kopinaa ja sitten tieto, että saareen jääviä matkustajia pyydetään siirtymään kannelle, *ha en fin dag og velkommen om bord igjen*.

– Ahas, nainen sanoi ja napsautti taskupeilin kiinni, pudotti kamman takaisin pussukkaan.

Hikoillut mies nousi ja kiepautti repun selkäänsä.

– Sit mennään, mies sanoi koiralleen, vaikkei hänen olisi tarvinnut, eläin oli jo jaloillaan ja hymyili, häntä heilui.

Takanamme lojuneet nuoret olivat myös nousseet ja keränneet kampeensa. Ensin ohitsemme laahusti vaalea, sitten tumma.

– Voi luoja, taas täällä, henkäisi vaalea. – Kuinka monta kiveä pitää laittaa taskuihin, jotta jää merenpohjaan?

– Riittäiskö reppu? ehdotti tumma.

Kanssani jutellut vanha nainenkin nousi ja suoristi hamettaan. Hän katsoi minuun vielä kerran sanoakseen jotain, kuulin jo keuhkojen ilmavirran.

– Oli mukava tavata. Kaikkea hyvää.

Suurin osa lautan matkustajista oli noussut pois jo aiemmin, toisiin saariin. Jäin matkustamon viimeiseksi.

Huokaisin lähes äänettömästi. Olisipa ollut lasi viiniä.

Hymyilytti vaivihkaa. Viinistä tuli mieleen kaupungin huonoin mutta sängen mukava kuiskaaja Edvin. Kai sitä olisi voinut palkata teatterille skarpin kuiskaajan, joka muistaisi seurata käsikirjoitusta eikä joutuisi plaraamaan vauhdilla oikeaan kohtaukseen ja arvaamaan, mikä repliikki näyttelijältä oli hukassa. Mutta minä en halunnut toista, tarvitsin Edviniä. Hänen kanssaan oli mukava ottaa viiniä esityksen jälkeen, notkua suljetun teatterin hämärässä. Joskus heitettiin oikein jalat sinisten selkänöjien yli ja juotiin toiset, ennen kuin hän riensi kaupungin yöhön ja minä jatkoin lumisateessa kotiin.

Ikkunasta ei näkynyt enää saaren laituria eikä kallioita, olimme keskellä painavaa vettä. Matkustamon katto tuntui madaltuvan, lautta vajosi hieman syvemmälle mereen.

Olin kauempana kotoa kuin koskaan.

Lautan kannella ilma kulki taas vapaasti.

Runar talutti kauempana vaaleansinistä, hoikkaa fillariansa. Polkupyörän renkaista kantautui siroa, kevyttä ääntä.

Hän laittoi pyörän nojaamaan lautan kylkeä vasten. Katkenut pyöränjalka sojotti, oranssista kissansilmästä oli lohjennut pikkuinen pala, mutta he olivat sympaattinen parivaljakko, pyörä ja hän.

Runar haroi hiuksiaan taa, mutta kenenkään muun hiukset eivät totta vie palanneet paikoilleen yhtä sinnikkäästi.

Hän työnsi kädet okrankeltaisen takkinsa taskuihin. Ties missä takki oli ollut kaikki nämä vuodet, vuosikymmenet. En ollut muistanut koko vaatetta. Ulkopuolinen ei taatusti olisi osannut sanoa, oliko takin alla mahaa vai villapaita. Mutta oli se villapaita, vaikka iän mukana olikin tullut vähän vatsaa, karhea partakin vaihtunut harmaaksi.

Kävelin lähemmäs.

Olimme lähteneet motellin ovesta varhain ja kiirehtineet satamaan lähes tyhjiä katuja, silmät vielä unisina. Ajoimme pakettiauton lautan ruumaan, ja Runar suuntasi välittömästi matkustamoon; hän tiesi, mistä nurkasta sai termoskahvia. Hän pisti tottunein ottein pari kolikkoa pieneen lippaaseen, otti meille molemmille pahvikorvaiset mukit eikä ollut moksiskaan, vaikka termoksesta tuli ulos paksua, seissyttä kahvia. Minusta tuntui, että kahvi värjäsi koko nielun. Runar kulautti kaiken alas mustana, kävi istumaan ja nukahhti.

Nyt Runar vaikutti virkeältä. Hän seiso i lautan avonaisen huoltoluukun edessä ja puhui jollekin, alaspäin. Hän kääntyi vasta, kun kosketin hänen hartiaansa.

– Ai hei, hän sanoi pehmeällä, matalalla äänellään ja katsoi silmiin kuin olisimme tavanneet tänään ensimmäisen kerran. Hän otti minut kainaloonsa, ja hymy ilmaantui kasvoilleni kysymättä, ponnahti silmiin asti.

– Tules tapaamaan vanhaa ystävääni, Runar sanoi ja osoitti kämmenellään luukun suuntaan.

Taas vanha ystävä, useimmat vastaantulijatkin olivat vanhoja ystäviä.

Runarin kanssa saattoi kestää sievän ikuisuuden kävellä vain torin poikki, koska jokaisen vanhan ystävän kanssa piti vaihtaa sananen. Viimeksi oli Berliinin-tuttu kalalaatikoilla, niiden jälkeen päivälehden päätoimittaja. Leikkokukkien edessä gallerian vahtimestari. Ja kun olisi jo saanut riittä, rahisevien sipuleiden ääreltä huikkasi veistäjäkollega vaimoineen.

Näin huoltoluukun suulla ensin kapeat, rautaiset tikkaat, sitten vanhan miehen myssyn ja pienenä puristavat kädet.

– Tuli maailmalta taas hieno pullo, uljas jenkkipiski, kuului alhaalta.

Vanhus ähisi ja könyysi ylös, sulki luukun. Hän pyyhkäisi kädet housuihinsa ja suoristautui, oli silti meitä paljon lyhyempi ja tanakampi.

– Lars. Terve, mies sanoi ja ojensi kättänsä.

Larsin parta oli niin tuhti, että lämpimän viinan hönkäys saapui kasvoilleni viiveellä. Hänellä oli niin paljon partaa, että ahavoitunut iho erottui vasta poskiluiden kohdalla. Nenä oli punakka, ja meri-ilman karhentamat viikset peittivät ylähuulen.

Emmin hetken karkeaa kättä ja öljyn tahroja, jotka saattaisivat tehdä mustia viiruja myös omiin käsiini. Tartuin siihen silti.

– Tine.

Hänen kouransa peitti käteni kokonaan.

Kun ote irtosi, iholleni tuli kylmä.

– Prameet kiikarit. Tuutteks te ohjaamossa käymää?

Nostin kädet kaulalla roikkuville kiikareille ja pidin niistä kiinni vielä, kun nousimme portaat ohjaamokoppiin.

Koppi oli täynnä ja ahdas, *nafti*. Lauttaa ajoi nuori mies, jonka neuleessa oli kissan naama. Tervehdimme toisiamme nyökkäämällä. Seinällä kesäkuun kalenterityttö oli kyyristynyt eteenpäin ja piteli käsiään kaula-aukolla kuten minä kiikareillani. Irrotin otteeni.

Vanhat tupakat oli tumpattu posliiniselle kahvilautaselle, harmaata purua oli pöydällä asti. Radion uumenista kuului vaimeaa musiikkia. Se vajosi kohinaan, palasi takaisin pinnalle ja vajosi taas. Antenni honotti vinoon, ja kokeilin vaivihkaa suoristaa sitä, mutta se oli löystynyt ja palasi entistä huonompaan asentoon, pisti radion suhisemaan. Lattialla pullisteli tahrainen kassi täynnä tyhjiä pulloja.

Lars huomasi, mihin katsoin.

– Onko täällä se uljas jenkkiviski? kysyin.

– Tarkkakorvanen flikka! On, on. Mää vien noita harvinaisia pulloja tonne kapakalle. Tai majatalo se nykyää on, Lars sanoi.

– Tää on erikoisen neliskanttine.

Hän nosti kassista tyhjän viskipullon, josta oli korkki kadonnut.

– Kattokaa sitte se majatalon aula, mää oon ne tyhjät pullot sinne tuonu. Ne kiertää sen koko huoneen. Sielkö yläkerras te yövytte? Lars kysyi ja kumautti kädellään radiota.

Suhina lakkasi, kappale terävöityi.

– Sielläpä hyvinkin, Runar vastasi.

Runar oli viettänyt aiemmin kesii Ørjan saarilla; nuorena isovanhempiensa kanssa suuressa talossa, lopulta yksin. Olisimme yöpyneet siellä, mutta talo ja verstat paloivat maan tasalle kesällä 1957, eikä Runar ollut käynyt tai veistänyt Ørjalla sen jälkeen.

Olin jo sanomassa jotain, mutta ohjaamon sivupöydälle oli levitetty niin kaunis, vanha merikartta, että sitä oli pakko koskea. Siinä vesi oli vaaleansinistä, maa valkoista.

Ørjan rypässä oli viisi saarta, ja ne likosivat vedessä kuin valkeat, sirpaleiset luunpalat. Sipaisin niistä jokaista, oikealta vasemmalle, suurimmasta pienimpään, avomerelle asti. Loput palaset oli ripoteltu karttaan miten sattuu; Ørjan saarten väleissä ja viereillä oli lukemattomia pikkuluotoja, saarten silppua.

Kumarruin kartan ylle, katsoin tarkemmin. Vesireitti mantee-reelta Ørjalle oli piirretty karttaan ohuen ohuina viivanpätkinä. Niitä pitkin lautta nyt lipui, kohti pääsaarta, jossa oli koko Ørjan ainoa *kaia*, satamalaituri. Ikkunasta sitä ei vielä näkynyt.

Kotona kaupungissa olin istunut useaan otteeseen sohvalla, tuijottanut seinän valtavaa rannikkokarttaa ja miettinyt, lähdenkö matkaan vai en. Siinä Ørjan saariryhmä olisi jäänyt monelta huomaamatta. Se ei ollut rippeitä kummempi, pelkkä huolimaton sormenjälki ennen tummenevaa merta.

– En oo rouvaa aiemmi tääl nähnykkää, Lars tokaisi Runarin suuntaan.

Ihmettelin itsekseeni, miksei hän puhunut suoraan minulle.

– Näytetään Ørjalla ensi viikolla se Edvard Munch -filmi, kii-lasin väliin ja sain Larsin pään kääntymään minuun.

– Se näytettiin toukokuussa Cannesissäkin, Runar lisäsi ovelta, ja Lars käänsi päänsä taas kohti Runaria. – Tine teki monen kuu-kauden ajan töitä sen eteen, että saatiin elokuva tänne mukaan.

– Mihis te sen kaike pystytätte? Lars kysyi Runarilta.

– Sitä me ei itse asiassa vielä tiedetä, kävin vastaamaan. – Muissa paikoissa on tila valmiina, mutta Ørjan esityspaikka on vielä epäselvä.

Pala aurinkoa pääsi vuoren takaa esiin, ja kuulas valo kiisi ohjaamoon. Se paljasti ikkunoihin osuneet meriveden iskut ja Larsin villapaidan pörhöiset langat.

– Mummunikin toteutti aikoinaan tällaisen kiertävän elokuva-teatterin, sain lisättyä ja etsiskelin sormenpäälläni merikartasta vielä jäätikköä. En ollut koskaan nähnyt jäätiköitä omin silmin.

– No mää Runar mietinki, että miks teil on pakettiauto peesissä, että kiviäkö sää tänne toimitat ja alat taas veistellä.

– Mjaa, pidän veistämisestä taukoa. Olen mukana nyt vain apupoikana.

– Kuusikymppinen apupoikani, hymyilin ja irrotin sormenpäät kartasta.

– No! Ei vielä sentään, Runar sanoi.

Runarin takin väri näytti valossa hyvältä, ja hän nojaili ovi-aukkoon kuin olisi tehnyt niin aina. Oli erikoista nähdä hänet niin luontevana ympäristössä, jossa ei ollut kaikuvaa kattoa ja aavoja lattiaita.

Lautta alkoi kaartaa hitaasti, edessä häämötti jotain. Runar kosketti alaselkääni, kun poistuin ohjaamokopista.

Oli alkanut hieman tuulla. Hengitin ilmaa keuhkot täyteen ja puhalsin kaiken hitaasti tuulen mukaan.

Kävelin kannen perälle ja katselin, miten lautta oli kuorinut merenpinnasta esiin uuden kerroksen vettä.

Nostin kiikarit silmilleni. Näin mantereen vuoret, joiden laella lepäsi lunta ja paksua ikijäättä. Siellä se nyt häivähti vuonon perällä, *Vanha rouva*, jäätikkö yläilmoissa. Se makoili vuorilla kuin koskemattomana paikkana, jota linnunkaan jalka ei hipaise.

Kannelle lankesi suuri varjo, tuulessa liikahdelleet hiukseni laskeutuivat. Käännyin.

Olimme edenneet korkean vuoren juurelle. Se kohosi vedestä, muistutti pyramidia. Lautta myötäili vuorta, viipyi varjossa, mutta hiljalleen tuuli ja valo palasivat ja vuoren takaa avautui näkymä Ørjalle.

En ollut ikinä nähnyt mitään niin rouheaa ja kivistä. Erikokoisia kallioita ja kiviä oli levittäytynyt ja jähmettynyt joka suuntaan. Ørja oli kuin uppoamaisillaan oleva kallioiden maa, viimeiset kivat kiviselät keskellä vesireittejä.

Siellä täällä kasvoi kuusia. Onneksi niin, koska toisesta maailmansodasta jäi kuulemma vain käppyrällä savuava ruohonkorsi. Saksalaiset polttivat menessään kaiken.

Saaren keskeltä nousi pyöreäselkäisiä, paljaita kukkuloita, joiden nivusissa kasvoi heinää ja kippuraista punosta. Vihreä väri levisi karuilla kallioilla kuin reikäinen verkko, joka yritti pidellä kiviä aloillaan.

Lautta pujotteli vedessä, väisteli kallioluotoja ja kivien niskoja. Osassa oli sitkeästi kiinni merisään kestäviä kasveja. Ne matelivat kukin missäkin, korppuisina ja pehmeinä.

Ørjasta ei ollut painettu postikortteja, mutta miksipä ei: Ørja oli rujan kaunis.

Runar palasi kannelle ja käveli minua kohti, kädet taas takkinsa taskuissa.

– Mitä pidät? hän kysyi.

– Hyvältä näyttää.

– Minähän sanoin, Runar nikkasi silmää, töytäisi minua lempeästi ja otti jo pari askelta pois päin. – Ota sinä fillari, minä ajan auton ruumasta rantaan.

Nuohoojatkin tekivät lähtöä. Minulle huudellut lyhyempi kompuroi portaissa.

Lautta hurisi voimakkaasti tähdätessään satamalaituriin. Lautan jyrkevä etureuna laskeutui, ja sen takaa paljastui yksinkertainen kyltti. ØRJA.

Lautan etureuna kolahteli renkaiden alla, kun Runar ajoi keltaista pakettiautoa ulos. Auto natisi ja kitisi. Värikään ei kirkastunut, kun auto kaartoi valoon.

Talutin pyörän ulos ruumasta.

Sataman ranta oli pyöreä, ja kauempana se kapeni ruskeaksi hiekkatieksi, joka nousi ylämäkeen. Rannan reunoilta alkoivat kalliot ja heinät. Meren taitteessa oli monta venevajaa, joiden sisällä keinui paahteja. Vain yksi vajoista oli kokonaan maan päällä.

Satamarannan toisella laidalla seisoi kaksikerroksinen majatalo, Ørjan ainokainen kapakka.

Runar sammutti auton, ja kuulin lokit.

Majatalon seinustalla oli kalalaatikko, ja lokit parveilivat ja huusivat sen yllä sikin sokin. Joku ryntäsi paikalle ja yritti huitoa lintuja kauemmaksi.

Talon edustalla oli tummansininen telttakatos, ja sen eteen oli kasattu myyntipöytiä, joilla pilkahteli erivärisiä makeisia ja käsitöitä. Joku seisoi tikkailla ja kiinnitti katokseen pitkiä, kaarevia valonauhoja. Katoksen alle oli koottu matala esiintymislava, ja sen edessä seisoivat kaksi hahmoa kädet lanteillaan. He mittailivat tilaa katseillaan. Joku kantoi selkää kaarella tuolipinoa, ja yksi pyyhki pitkiä pöytiä. Tuoksui hattara.

Pysähdyin vasta pakettiautomme luona ja jätin pyörän nojaamaan vasten isoa kiveä. Runar nousi kuskin paikalta ja pamautti oven kiinni.

– Päästään tanssimaan. Täällä on tänään sellaiset kalajuhlat.

Hän kiersi pakettiauton sivulle, veti oven auki ja työnsi päänsä sisään.

– Kaikki reilassa.

Pujahdin Runarin kainalon alta ja vilkaisin auton sisään.

Projektorit, valkokankaan pakkaus, filminauhakerät kotelois-
saan ja kaiuttimet sun muut olivat pysyneet paikoillaan koko
matkan ajan.

– Hyvä! sanoin ja käännyn kohti Runaria.

Hän siirsi hiuksia kasvoiltani ja suukotti korvanjuurta. Hänen
poskipäilleen ja silmäkulmiin piirtyi pieniä uomia.

– Nuorena tämä oli vuoden jännittävin ilta, hän sanoi ja kääntyi
kohti merta. – Noilla kallioilla juotiin vanhemmilta salaa olutta ja
räöpittiin kaloja, ai että ne olivat hyviä. Steffeltä saa sitten parhaat
ahvenet, jos hän vain on elossa, nyt en yhtään tiedä. Ja tuonne tuli
joskus vadelmia, pujotettiin niitä heinään. Ukki veisti minulle ja
kaverilleni puusta miekat. Tuolla mentiin ja oltiin merirosvoja.

Näin pienet pojat mielessäni: tuuli vei heidän hiuksiaan ja pui-
set miekat kalahtelivat toisiinsa ja kallioon.

Runar astui pakettiauton sisään, irrotti ensimmäisen projektorin
ja työnsi sen lähemmäs auton reunaa. Pakattuna projektori oli
kuin matkalaukku.

– Tullaa kohta auttamaa, Lars huikkasi meille lautalta. – Kan-
taka tuoho vajan etee, voitte säilyttää siellä.

Nappasin projektorin kantokahvasta. Runar otti toisen pro-
jektoreista, ja aloimme kulkea ruovikon reunaa kohti vajaa. Se
tönötti heinien ja kivien keskellä. Vajan katto oli painunut, sei-
nien punamultamaali oli vanhentunut kauniisti. Vieressä oli
verkkohaka, jossa riippui märkä kalaverkko.

Laskimme projektorit vajan oven eteen ja lähdimme hakemaan
muita laitteita. Lars ja kissapaitainen liittyivät pian seuraan ja
alkoivat kantaa tavaroita. Kuljimme ees ja taas. Minä vedin

autosta parimetrinen valkokankaan pakkauksen, ja Lars tarttui pyytämättä toiseen päähän.

Kannoimme pakkauksen vajalle ja jätimme nojaamaan vasten seinää.

– Onks tuossa se elokuva? Lars kysyi minulta ja osoitti vajan seinää vasten nojaavaa filmikoteloä.

– Joo, osa siitä.

– Jaa. Onks se kaitafilmiä? Paljonko yhes on?

– Joo. Siinä on sellainen 40 minuuttia.

Lars kumartui ja nosti vajan edestä kiven. Maan lommossa oli avain. Lars noukki sen ylös ja työnsi lukkoon, kiersi laiskan puolikkaan. Ovi loksautti raolleen.

Vilkaisin vajaan. Sisälle ei päässyt valoa muualta kuin oven raosta.

– Mitäs viel? Lars kysyi, oli palaamassa jo autolle.

– Kaiuttimet ainakin, sanoin hänen peräänsä.

Astuin korkean kynnyksen yli. Katosta riippui metallihattui-nen lamppu, joka muistutti majakanvartijan lyhtyä. Napsautin sen päälle.

Valo oli lyhdynheikko ja kummallisen keltainen, jätti nurkat hämäriksi. Vajassa ei ollutkaan venettä. Oli suuria silakkatyn-nyreitä, käärittyjä räsymattoja sekä katosta roikkuvia, kankeita kalaverkon repaleita. Höyläpenkki ja sen päällä kellastuneita sanomalehtiä. Selälleen kuolleita karpäsiä ja tomua. Seinillä riip-pui työkaluja ja muuta rojua.

Vajan perällä häilähti vihertävää väriä. Kumarruin merilevältä haisevan kalaverkon ali, ylitin kylmälle betonilattialle jääneitä tavaroita ja etenin lähemmäs.

Romppeiden keskellä jumissa oli näppärän näköinen matka-laukku – happamanvihreää bekamoidia, kantokahva jämää nahkaa, mutta se oli tiukasti muiden tavaroiden puristuksessa.

Laukku olisi sopinut hienosti teatterille rekvisiitaksi.

Vedin kättäni laukun reunaan pitkin, ja kämmeneeni rullaantui pölyä.

– Mitäs teet? Runar kysyi vajan ovelta. Hän nosti filmikotelon vajan lattialle vasten seinää, sitten toisen, ja pyyhkäisi otsaansa.

– Enpä mitään. Hieno matkalaukku täällä.

Pyyhin pölyt käsistäni, pudistin takkiani.

Kun kaikki laitteet, valkokangas ja filmikotelot olivat vajassa, Lars lukitsi oven ja pani avaimen takaisin kiven alle. Kiitimme kantoavusta, ja Lars toivotti mukavat päivänjatkot.

Kävelimme autolle kaksin, hiekka ja sora rahisivat vasten kengänpohjia.

Otimme matkalaukut autosta ja nostimme pyörän tarakalle. Runar talutti pyörää, se sirisi tasaiseen tahtiin, ja menimme telan leveästä oviaukosta sisään.

Ihmiset kääntyivät, heidän käsiensä liikkeet hidastuivat. Runar tervehti kaikkia ja jätti pyöränsä nojaamaan vasten majatalon seinää. Ihmiset nyökäyttivät päätään, joku tervehti ääneenkin.

Majatalon oven yllä luki rapistuvien kirjaimien *Moraine*. Ikku-nat olisi voinut minusta pestä aikapäiviä sitten, sisään hädin tuskin näki.

Tartuin oven pitkään ripaan ja astuin sisään. Tuulikaapissa pääni yllä kilahdi kello.

Majatalon aulassa oli vastassa pöytiä ja tuoleja. Huomasin vanhan, punertavan pianon, baaritiskin ja jukeboksin, joka jauhoi Abbaa. Takka ylsi kattoon asti. Katonrajaa kiersi tyhjien pullojen rintama, etiketit pullojen litteillä ja pyöreillä vatsoilla. Hyllylaudat oli lyöty seinään suurpiirteisesti.

Majatalon pitäjä lueskeli lehteä tiskin takana, pyöreät lasit nenänsä varrella. Hän vislaili musiikin mukana.

– Ei ole Steffe, Runar kuiskasi korvaani. – Joku uusi, ei ole varmaan täältä.

Runar jätti matkalaukkunsa tiskin eteen lattialle, majatalon pitäjä laski lehden. Miehet puhuivat. Majatalon pitäjälläkin oli karismaattinen ääni: jyrävä, lämmin, kehon kokoinen. Kun hän hohotti, pöydällä lepäävän sanomalehden kulmat värähtivät. Lehden ristikko oli täytetty kokonaan.

Saimme majatalon pitäjältä, Torsteinilta, kaksi avainta ja nousimme portaat yläkertaan. Runar meni edellä, minä perässä. Käytävällä riippui pieniä maisematauluja, ja suoristin yhden vaivihkaa.

F-huoneen ovi naukaisi auetessaan.

Huone oli pieni. Sänky näytti matalalta ja kovalta. Nurkkaan aseteltu nojatuoli oli puolestaan tyylikäs, upottava, samettisen sininen. Samaa sävyä kuin Bio bion penkeissä.

Teatterin tuolit olivat toki jo vanhat, mutten halunnut vaihtaa niitä. Vaihtakoon seuraava, joka vastaisi teatterista.

Riisuin takkini ja nappasin sille hyllystä ohuen henkarin. Avasin paidan ylimmän napin ja levitin käsiäni sivuille. Näin haukotukseni peilistä.

Runar oli heittänyt takkinsa sängylle ja pysähtynyt ikkunan ja tammipöydän eteen. Hän piteli jotain käsissään, niska hieman kumarassa. Menin lähemmäs, kiedoin käteni hänen ympärilleen.

– Mitä katsot? kysyin.

Tunsin, miten hänen palleansa kohoili.

– Tässä pöydällä oli valokuva minusta, hän sanoi ihmeissään ja näytti minulle.

Valokuva oli vanha. Runar seisoi kuvassa sinisen polkupyöränsä vierellä, kädet rennosti pyörän sarvilla. Hän oli naurahtanut kuvanoton hetkellä, puut olivat kukassa.

– Onpa ihana. Onko tuo Ranskasta? kysyin ja ujutin käteni Runarin paidan alle.

– Joo, on, 50-luvulta, hän sanoi ja laski kuvan takaisin pöydälle. – Varmaan joku löytänyt ja tuonut tänne. Hauska ele.

Painoin poskeni vasten Runarin selkää. Hän oli liikkumatta.

– Koska ne kalajuhlat alkavat? kysyin hiljaa.

– Jaa-a, kaipa ne kohta, hän sanoi yhtä hiljaa, kuin olisi pitänyt silmiään kiinni. Hän kääntyi minua kohti, suukotti ja sipaisi leukaa. Minä sipaisin takaisin ja hymyilin, päästin irti.

Lattialankut narahtelivat, kun jatkoin kylpyhuoneeseen. Lattia oli siellä kynnyksen korkeudella, ja suihkun puolella laattojen saumoissa oli etova väri. Lavuaarin pinnassa näkyi viiruja.

Väänsin vesihanaa auki, kokeilin olinko pyöräyttänyt kylmää vai kuumaa. Taitoin päätäni, hörppäsin jääkylmää vettä ja pesin hieman kasvoja. Vesi maistui ja tuntui erilaiselta kuin kotona kaupungissa.

Tartuin käsipyyhkeeseen ja painelin kasvojani kuiviksi. Pöyhin hiuksiin eloa ja jäin katsomaan itseäni palapeilistä. Voisin pukea illaksi oikein mekon, laittaa ripsiväriä.

Kun palasin huoneeseen, Runar oli selin minuun. Hän istui sängyllä kumarassa, nojasi kyynärpäillään polviin ja piteli päätänsä.

Pysähdyin. Hänen vahvat hartiansa valuivat, ryhdistä oli kadonnut maailmaa nähneen veistäjän varmuus.

– Mikä on?

Runar havahtui ääneeni ja nosti päänsä, ryhti palasi.

– Ei mikään, älä huolehdi. Omituista olla täällä, hän sanoi ja nousi.

Hän hymyili ja kulki ohitseni kylpyhuoneeseen, naksautti lukon kiinni.

Likaisesta ikkunasta pääsi huoneeseen auringon valo, joka

läikähteli vasten lattiaa. Pihalta huoneeseen kantautuivat virit-
tyvä kitara, venyvän haitarin ääni ja viulun pitkät vedot, pianon
koskettimien ensimmäiset painallukset.

Kalajuhlien alussa Runaria ja minua katseltiin kaukaa ja arvioiden, ja se sai minut vaihtamaan painoa jalalta toiselle ja koskemaan kaulaani. Seisoin teltan suulla ja pitelin lasistani tiukasti kiinni. Siemäilin tiheään, ja kun Runar liikkui, minä liikuin.

Saimme vapaan pöydän telttakatoksen perältä, ja Runar tarjosi minulle tuolia. Päitä kääntyi ja puheensorina viereisissä pöydissä lakkasi hetkeksi.

Minä kiitin ja istuuduin. Pöydissä keskustelut jatkoivat pulppuamistaan, katoksen valonauhat syttyivät.

Vedin syvään henkeä, puhalsin ulos. Siirsin olkapäitä taakse, taitutin niskaa ja tarkistin, että valkoinen mekko oli suora ja puhdas.

Pikkuhiljaa väkeä tuli lisää. Kaikki söivät, joivat ja rupattelivat, ja hulmuava musiikki voimistui. Ensimmäiset parit alkoivat tanssia.

Runarille alettiin osoittaa nyökkäyksiä, ja pian ne vaihtuivat kosketuksiksi hihaan ja selkään. Ihmiset seilasivat ympäri telttaa, ja Runarin tutut suorastaan virtasivat juttusille. Pöytäämme istahti aina uusi ihminen, ja jokainen heistä laski lasinsa pöytäliinalle. Nimet eivät jääneet mieleeni, vaikka Runar esitteli minut jokaiselle ja jokaista kättelin.

Runar joi ruskeasta pullosta, josta ei erottanut, oliko kaljaa piripintaan vai napaan asti. Tarkkailin myös hänen ilmettään ja asentoaan ja miten hän asetteli jalat ja kädet. Yritin etsiä pieniä vihjeitä siitä, keiden tapaamisesta hän ilahtui aidosti ja ketkä hän mahdollisesti halusi nopeasti pöydästäme pois, mutta ei, hän oli kaikille samanlainen, yhtä mukava jokaiselle.

– Sinä tunnet täälläkin aivan kaikki, tokaisin hiljaa.

– Minä tunnen sinut ja muista viis, hän kuiskasi ja suukotti kevyesti korvani takaa.

Jostain kantautui kuitenkin taas *Runar!*, ja kuin narusta hänen huomionsa vedettiin jälleen muualle.

Huutelija ja hänen kaverinsa vetivät tuolit alleen, kävivät vie-reemme istumaan, ja lasit kopsahtivat pöytään.

– Runar, pitkästä aikaa! Missä olet ollut?

Hymyilin kunnes käänsin pääni.

Telttakatoksen liepeiden välistä näki rantaan, kesäilta oli tyyn-nyttänyt veden. Rannassa oli naisia tupakalla; vaatteissa erotin kukkia ja kuvioita. Jollain oli erikoinen, suuri nauru, joka puh-kaisi ilman. Lapset säntäilivät ja laskivat kojuilla kolikoita. Huo-masin myös lautalla näkemäni suurikokoisen nuohoojan. Hän oli yksin tupakalla, jalat tukevasti maassa, mutta ylävartalo ja tupak-kaa pitelevä käsi huojahtivat humalasta löysinä. Katse oli tyhjä mutta tuima, kulmakarvojen välissä syvä uurre.

Runar koski hartiaani ja näytti pulloaan.

– Haen toisen. Pärjäätkö? Tuonko sinullekin?

– Kyllä, ja kyllä.

Hän nousi ja lähti kävelemään kohti ovea. Katselin Runarin selkää, paidan alta piirtyviä lapaluita ja hartioita.

Hymyilin pöydässämme istuville. Yritin keksiä nopeasti jotain sanottavaa ja toivoin, että orkesterin solisti ehtisi sanoa jotain ensin.

– Kaunis mekko, ehti toinen.

Hänellä oli nariseva ääni, paksut viikset ja näppyiset posket.

– Kiitos. Siinä on taskut, osoitin. Hartiani laskeutuivat.

Toinen kumartui pöydän ylle ja katsoi minuun suurien silmä-lasiensa läpi.

– Käytätkö sinä sitten projektoria?